

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Andrzej Tomczyk

w sprawie A.P.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 16 listopada 2023 r.
wniosku obrońcy skazanego o wznowienie postępowania sądowego
zakończzonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 19 sierpnia 2020 r., sygn. akt II AKa 167/20,
utrzymującym w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku
z dnia 27 listopada 2019 r., sygn. akt XIV K 254/17,
na podstawie art. 540 § 1 pkt 1 oraz pkt 2 lit. a) k.p.k. *a contrario*

postanowił:

- 1. oddalić wniosek;**
- 2. obciążyć wnioskodawcę kosztami sądowymi postępowania wznowieniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku, wyrokiem z dnia 27 listopada 2019 r., sygn. akt XIV K 254/17, uznał A.P. za winnego tego, że w dniu 20 marca 2013 r. w G., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadził M.J. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci nieruchomości rolnej zabudowanej, położonej w miejscowości K., gmina L. o powierzchni 44,31.00 ha, objętej księgą wieczystą (...) o wartości 945.000 zł w ten sposób, że poprzez wprowadzenie go w błąd co do zamiaru zapłaty za tę nieruchomość i zapewnienia

możliwości dalszego zamieszkiwania na tej nieruchomości, skłonił go do zawarcia z nim umowy sprzedaży tej nieruchomości, a następnie zawarł z nim umowę przeniesienia własności w formie aktu notarialnego z dnia 20 marca 2013 r., zawartego przed notariuszem J.S., repertorium A nr (...), w której zobowiązał się do zapłaty ceny wynoszącej 450.000 zł w 88 ratach kwartalnych po 5.000 zł każda, po czym dokonał jednorazowej wpłaty w kwocie 20.000 zł z przeznaczeniem na spłatę przez pokrzywdzonego należności z tytułu zwrotu zadatku za tę nieruchomość, wpłaconego wcześniej przez inną osobę, a nadto w treści umowy wskazanej wyżej o przeniesieniu własności nie zawarł zobowiązania z § 6 warunkowej umowy sprzedaży tej nieruchomości z dnia 19 lutego 2013 r., repertorium A nr (...), zgodnie z którym zobowiązany był do złożenia w umowie przeniesienia własności oświadczenia o wyrażeniu zgody na zamieszkiwanie przez M.J. w budynku mieszkalnym znajdującym się na tej nieruchomości, po czym w dniu 3 września 2013 r. sprzedał tę nieruchomość za kwotę 500.000 zł innym ustalonym osobom jako nieobciążoną prawami osób trzecich, czym wyrządził M.J. szkodę w kwocie 430.000 zł, to jest popełnienia występku z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2015 r. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i skazał go na karę 2 lat pozbawienia wolności i 200 stawek dziennych grzywny, określając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 50 zł. Ponadto wyrokiem tym orzeczono, na podstawie art. 46 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz M.J. kwoty 430.000 zł oraz na podstawie art. 45 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. zasądził od oskarżonego A.P. na rzecz Skarbu Państwa kwotę 50.000 zł, tytułem zwrotu części korzyści majątkowej uzyskanej w wyniku przestępstwa niepodlegającej zwrotowi pokrzywdzonemu.

Na skutek apelacji wniesionej przez obrońcę A.P. i prokuratora na niekorzyść oskarżonego, Sąd Apelacyjny w Gdańsku, wyrokiem z dnia 19 sierpnia 2020 r., sygn. II AKa 167/20, utrzymał w mocy wyrok Sądu *meriti*.

Sąd Najwyższy, postanowieniem z dnia 24 marca 2021 r., III KK 45/21, oddalił wniesioną w imieniu skazanego kasację jako oczywiście bezzasadną. Zarządzeniem z dnia 16 czerwca 2021 r. wydanym w sprawie III KO 32/21, upoważniony sędzia Sądu Najwyższego – na podstawie art. 530 § 2 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 i 3 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 k.p.k. – odmówił przyjęcia sporządzonego

osobiście przez M.J. wniosku o wznowienie postępowania zakończonego wymienionym wyżej wyrokiem na korzyść skazanego, negującego fakt popełnienia przez A.P. przestępstwa, za które został prawomocnie skazany – jako niedopuszczalnego z mocy ustawy.

Obecnie z wnioskiem o wznowienie postępowania sądowego zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku wystąpił obrońca skazanego. Opierając wniosek o przepis art. 540 k.p.k. (bez wskazania dalszych jednostek redakcyjnych) obrońca podniósł, że ujawniły się dowody w postaci *noviter reperta* oraz okoliczności podważające wiarygodność dotychczas przeprowadzonych dowodów i ustalonych faktów, w postaci:

1. dwóch dokumentów sporządzonych przez M.J. na okoliczność, że M.J. złożył fałszywe zeznania, na okoliczność powodów złożenia tych zeznań, uzasadniających zasadność wszczęcia przedmiotowego postępowania;
2. wyjaśnień A.P., na okoliczność ustalenia, że M.J. zeznawał nieprawdę, jak też na okoliczność zasadności wszczęcia przedmiotowego postępowania;
3. zeznań świadka M.P., na okoliczność ustalenia, że M.J. zeznawał nieprawdę oraz na okoliczność zasadności wszczęcia przedmiotowego postępowania;
4. zeznań świadka M.J., na okoliczność ustalenia, że zeznawał on nieprawdę w przedmiocie zasadności wszczęcia przedmiotowego postępowania.

W uzasadnieniu złożonego wniosku obrońca skazanego podniósł, że w sprawie ujawniły się okoliczności wskazujące, że M.J. działając z obawy przed działaniami faktycznymi S.J., zeznawał nieprawdę, do czego się przyznał w rozmowie z M.P.. Sytuacja ta miała miejsce już po uprawomocnieniu się wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku, który w głównej mierze opierał się na zeznaniach M.J., co prowadzi do konkluzji, że stanowiły one podstawę materii dowodowej, na mocy której pokrzywdzony został skazany na karę m.in. 2 lat pozbawienia wolności. Ponadto M.J. złożył dwa oświadczenia z podpisem notarialnie poświadczonym, w których opisał powody złożenia fałszywych zeznań, co wypełnia znamiona przestępstwa z art. 233 § 1 k.k. Obrońca podniósł, że podniesione we wniosku okoliczności wynikają ze wskazanych tam dowodów osobowych oraz z dokumentów.

W pisemnej odpowiedzi na wniosek prokurator wniósł o jego oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek okazał się niezasadny.

Na wstępie rozważań przypomnieć należało, że polska procedura karna przewiduje – między innymi – następujące podstawy wznowienia postępowania sądowego zakończonego prawomocnym orzeczeniem:

1. *propter falsa* (art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k.) – odwołuje się ona do sytuacji, gdy w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, a istnieje uzasadniona obawa, że mogło ono mieć wpływ na treść orzeczenia. Warunkiem powołania się na tę okoliczność jest istnienie prawomocnego wyroku skazującego za to przestępstwo, chyba że wyrok taki nie może zapaść z przyczyn określonych w art. 17 § 1 pkt 3–11 k.p.k. lub art. 22 k.p.k. (art. 541 § 1 k.p.k.);
2. *propter nova* (art. 540 § 1 pkt 2 lit. a k.p.k.) – w przypadku, kiedy po wydaniu orzeczenia ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące m.in. na to, że skazany nie popełnił czynu albo czyn jego nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze.

Sposób skonstruowania wniosku od strony formalnej nie daje jednoznacznej odpowiedzi na to, która z przesłanek wznowieniowych jest jego podstawą. Analiza całokształtu zaprezentowanej argumentacji wskazuje, że autor wniosku upatruje zrealizowania się w sprawie obu tych podstaw wznowieniowych w ten sposób, że zaistnienie kryterium *propter crimen* obrońca stara się wykazać poprzez *noviter reperta*, tj. przy wskazaniu nowoujawnionych faktów i dowodów. Z tego względu ocena trafności wniosku przez Sąd Najwyższy przeprowadzona została pod kątem obu opisanych na wstępie podstaw wznowieniowych.

Rezultatem tej oceny było stwierdzenie bezzasadności wniosku. Przedstawienie powodów przemawiających za takim rozstrzygnięciem rozpocząć należało od przywołania stanowiska wyrażonego w uchwale składu siedmiu sędziów SN z 26.05.2020 r., I KZP 12/19, gdzie przyjęto, że: „Wniosek o wznowienie postępowania oparty na podstawie z art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k. spełnia wymogi formalne wskazane w art. 541 § 2 k.p.k., jeżeli wskazuje na prawomocny wyrok skazujący za popełnienie przestępstwa w związku z postępowaniem objętym wznowieniem postępowania albo jeżeli w swojej treści wskazuje na orzeczenie zapadłe w postępowaniu karnym, stwierdzające niemożność wydania wyroku skazującego z powodu przyczyn wymienionych w art. 17 § 1 pkt 3–11 k.p.k. lub w

art. 22 k.p.k. W tym ostatnim wypadku we wniosku muszą być jednak przywołane okoliczności świadczące o dopuszczeniu się przestępstwa w związku z postępowaniem, jeżeli takich okoliczności nie zawiera w swojej treści wskazane orzeczenie”.

Analiza materiałów postępowania wskazuje, że obecnie podnoszone we wniosku argumenty pod adresem wiarygodności zeznań składanych w toku procesu przez pokrzywdzonego M.J. są tożsame z tymi, które stanowiły przedmiot oceny Prokuratury Rejonowej w L. w ramach postępowania o sygn. akt (...) zainicjowanego zawiadomieniem o przestępstwie skierowanym przez obrońcę skazanego A.P. – r.pr. Ł.K. Postanowieniem z dnia 28 grudnia 2022 r. na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. odmówiono wszczęcia śledztwa w sprawie zaistniałego w okresie od 2 listopada 2016 r. do 27 listopada 2019 r. w L., w K. oraz w G., w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, fałszywego oskarżenia A.P. poprzez złożenie przed organem powołanym do ścigania, tj. Prokuratorem Prokuratury Rejonowej w G. nieprawdziwych zeznań, wskazując wyżej wymienionego jako sprawcę przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. oraz poprzez zeznanie nieprawdy podczas składania przed Sądem Okręgowym w Gdańsku, XIV Wydział Karny w sprawie o sygn. XIV K 254/17 zeznań w charakterze pokrzywdzonego i świadka, mających służyć za dowód w postępowaniu przygotowawczym i sądowym, po uprzednim pouczeniu o odpowiedzialności karnej z art. 233 § 1 k.k. za składanie fałszywych zeznań, tj. o czyn z art. 234 k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. – wobec stwierdzenia, iż brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia.

W uzasadnieniu przedmiotowego postanowienia wskazano, że po pewnym czasie od chwili uprawomocnienia się wyroku, żona A.P. – M.P. uzyskała informację, iż zeznania złożone we wskazanym postępowaniu nie były prawdziwe, a M.J. miał przyznać się jej, że w toku postępowania kłamał. W wyniku dalszych rozmów, M.J. złożył dwa oświadczenia (w tym jedno przed notariuszem), z których wynikało, iż był on zastraszany przez S.J., skutkiem czego dopuścił się on przestępstwa składania fałszywych zeznań. Do tego zawiadomienia pokrzywdzony załączył przedmiotowe oświadczenia M.J. Wprawdzie zasadniczą częścią

rozważań prokurator objął brak po swojej stronie kompetencji do odmiennej – od przyjętej przez Sąd Okręgowy – oceny materiału dowodowego stanowiącego podstawę wyroku, to wyraźnie odnotował, że Sąd I instancji, czyniąc w sprawie ustalenia faktyczne, oparł się nie tylko na zeznaniach M.J. i S.J., ale przede wszystkim na całokształcie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w tym w szczególności na zeznaniach M.S., L.M., D.M., K.M. i innych świadków oraz opinii biegłego psychologa. Podkreślenia wymaga również, że Sąd I instancji starannie i rzetelnie przeprowadził postępowanie dowodowe, a zgromadzone dowody poddał następnie wszechstronnej i wnikliwej analizie. Ponadto w sposób wyczerpujący wskazał na jakich oparł się dowodach, dlaczego dał im wiarę oraz należycie uzasadnił, z jakich przyczyn odmówił wiary innym dowodom, a powyższe twierdzenia znalazły odzwierciedlenie w wyroku Sądu II instancji, utrzymującym wyrok sądu *a quo* w mocy. W świetle analizy akt sprawy o sygn. (...) wątpliwości mogą budzić również twierdzenia dotyczące stosowanych - bliżej nieokreślonych - praktyk zastraszania M.J. przez S.J. przez cały czas trwania postępowania przed Sądem Okręgowym w G., biorąc pod uwagę, iż w czasie całego postępowania sądowego zeznania składane przez M.J. były bardzo lakoniczne i zdawkowe, świadek praktycznie odmawiał spontanicznych wypowiedzi, odpowiadał na pytania w sposób bardzo ogólnikowy, a podczas konfrontacji ze świadkami S.J. i L.M. świadek nie obawiał się zaprzeczać ich zeznaniom i zasłaniał się niepamięcią.

Z tych względów prokurator nie znalazł w sprawie podstaw do wszczęcia śledztwa. Na skutek zażalenia złożonego na przedmiotowe postanowienie przez r.pr. Ł.K., Sąd Rejonowy w L., postanowieniem z dnia 11 maja 2023 r., sygn. akt (...), utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie.

W kontekście powyższego, argumentacja wnioskodawcy mająca przekonywać o tym, jakoby M.J. złożył w sprawie skazanego A.P. fałszywe zeznania, na podstawie których doszło do rzekomo bezzasadnego prawomocnego przypisania mu odpowiedzialności karnej za zarzucone aktem oskarżenia przestępstwo, w oczywisty sposób nie spełnia kryteriów podstawy wznowieniowej *propter falsa*. Nie tylko bowiem czyn taki nie został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym (przy braku przeszkód do zapadnięcia takiego orzeczenia), do czego zobowiązuje art. 541 § 1 k.p.k., ale ocena prokuratury oraz sądu (jako

organu odwoławczego) zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa przez M.J., wprost wskazuje na brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia.

Odwołując się zaś do zaprezentowanych we wniosku o wznowienie nowych faktów i dowodów mających spełniać przesłankę określoną w art. 540 § 1 pkt 2 lit. a k.p.k. – w postaci oświadczeń M.J., wyjaśnień skazanego A.P. oraz zeznań M.P. i M.J. – przypomnieć należało, że prawomocnemu wyrokowi, który jest trwałym rozstrzygnięciem rozpoznawanej przez sąd sprawy przysługuje domniemanie prawdziwości przyjętych w nim ustaleń faktycznych.

Podstawa wznowienia postępowania sądowego wymieniona w art. 540 § 1 pkt. 2 lit. a k.p.k. aktualizuje się dopiero wówczas, gdy zgłaszane we wniosku o wznowienie nowe fakty lub dowody w wysokim stopniu uprawdopodobniają wadliwość wydanego orzeczenia i w takim samym stopniu wskazują, że po wznowieniu postępowania zapadnie orzeczenie zasadniczo odmienne od orzeczenia będącego przedmiotem wniosku. Chodzi tutaj o takie nowe fakty lub dowody, które wskazują na zaistnienie pomyłki sądowej, a także powinny one in concreto wykazywać wysokie prawdopodobieństwo uniewinnienia skazanego po wznowieniu postępowania, względnie uznania, że jego czyn nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze. Zaoferowane przez wnioskodawcę nowe fakty i dowody muszą prowadzić do niezbitego wniosku, że poprzednio dokonane ustalenia faktyczne są niesłuszne w stopniu niebudzącym wątpliwości, bezspornym i pewnym. Co oczywiste, nowe fakty i dowody oceniane muszą być w ścisłym powiązaniu z materiałem dowodowym będącym podstawą orzeczenia – przedmiotu postępowania wznowieniowego. O ile bowiem w postępowaniu wznowieniowym nie dokonuje się weryfikacji prawidłowości dokonanej przez sądy oceny materiału dowodowego, o tyle w sytuacji pojawienia się nowego dowodu lub faktu konieczne jest skonfrontowanie tego nowego faktu (także wynikającego z nowego dowodu) z całokształtem dowodów przeprowadzonych w postępowaniu prawomocnie zakończonym. Tylko wówczas możliwe jest obiektywne ustalenie, czy owe nowe okoliczności wskazują na błędność prawomocnego orzeczenia (zob. J. Matras [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. K. Dudka, Warszawa 2020, art. 540, teza 8). Stopień pewności co do tej sądowej pomyłki, warunkujący wznowienie

określany jest jako „graniczący z pewnością” lub „duże lub wysokie prawdopodobieństwo” (por. postanowienia SN: z 16.10.2014 r., II KO 84/13, OSNKW 2015/3, poz. 21; z 9.12.2016 r., IV KO 90/16, LEX nr 2188232; z 27.04.2017 r., IV KO 5/17, LEX nr 2281272; z 11.05.2017 r., II KO 3/17, LEX nr 2284183; z 8.10.2019 r., V KO 20/19, OSNK 2020/3, poz. 9).

Dowody z dokumentów dołączonych do wniosku, jakkolwiek spełniają kryterium *noviter reperta* skoro zostały one sporządzone już po wydaniu prawomocnego wyroku, to wykluczone jest uznanie, jakoby podważały one – nie wspominając już o tym, by czyniły to w stopniu jednoznacznym – trafność skazania A.P. Po pierwsze bowiem Sąd Okręgowy, ustalając podstawę faktyczną wyroku, nie oparł się jedynie na zeznaniach pokrzywdzonego M.J., ale również na innych dowodach osobowych i nieosobowych, w tym zwłaszcza zeznaniach M.S., L.M., D.M., K.M. i innych świadków oraz opinii biegłego psychologa dotyczącej pokrzywdzonego. Należy tu szczególnie zwrócić uwagę na treść przedmiotowej opinii psychologicznej, z której wynikało, że u M.J. stwierdzono mechanizm psychologiczny potocznie znany jako „syndrom sztokholmski”, a więc stan psychiczny wyrażający się odczuwaniem sympatii i solidarności z prześladowcą, który może osiągnąć taki stopień, że osoby pokrzywdzone pomagają im w osiągnięciu celów przestępczych lub w uniknięciu odpowiedzialności (por. np. A. Czerniak, Psychospołeczne paradoksy przemocy, Państwo i Społeczeństwo 2014, nr 2, s. 54-58). Ocena taka jest tym bardziej uprawniona, jeżeli zważyć na podejmowane przez pokrzywdzonego próby procesowego uwolnienia A.P. od odpowiedzialności karnej, co miało miejsce nie tylko przed Sądem Najwyższym (do czego nawiązano w tzw. „części historycznej” niniejszego uzasadnienia), ale jeszcze zanim doszło do wydania prawomocnego orzeczenia. Już pismem z dnia 19 maja 2020r. M.J. złożył wniosek do Sądu Okręgowego w Gdańsku o wyznaczenie nowego pełnomocnika z urzędu, celem sporządzenia apelacji. Z przesłanej przez pełnomocnika z urzędu informacji wynikało, że M.J. jako oskarżyciel posiłkowy zażądał sporządzenia apelacji na korzyść skazanego A.P. z wnioskiem o jego uniewinnienie.

Wszystkie te okoliczności dają, w ocenie Sądu Najwyższego, podstawę do przyjęcia, że zaoferowane we wniosku nowe dowody stanowią kolejną nieudolną

próbę wykazania rzekomej nieprawdomówności pokrzywdzonego M.J., mającej rzekomo świadczyć o bezpodstawnym obciążeniu A.P. w trakcie prowadzonego procesu karnego, a sporządzenie oświadczeń wymienionego dołączonych do wniosku tłumaczyć można wyłącznie wykorzystaniem przez skazanego cech osobowości pokrzywdzonego, jego stanu psychicznego oraz uzależnienia.

Podsumowując, przedstawione we wniosku nowe dowody nie doprowadziły do zakwestionowania podstaw dowodowych oceny o zawinieniu A.P. i prawomocnego przypisania mu odpowiedzialności za zarzucane aktem oskarżenia przestępstwo. Tym samym – wobec niespełnienia przesłanek wskazanych na wstępie – brak było podstaw do uwzględnienia wniosku i wznowienia na jego korzyść postępowania sądowego zakończonego prawomocnym wyrokiem.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

(J.D).

[ms]